

Nieuw Europees IPR-erfrecht

De Europese erfrechtverordening wordt op 17 augustus 2015 van toepassing

FJR 2015/39

Op 17 augustus 2015 wordt de Europese erfrechtverordening van toepassing: een belangrijke mijlpaal voor het Europees IPR. Deze verordening beoogt een einde te maken aan het verschil in het IPR-erfrecht in de onderscheiden EU-lidstaten. In deze bijdrage worden de hoofdlijnen van de Europese erfrechtverordening geschetst, met de nadruk op het toepasselijke recht.

1. Inleiding: de grensoverschrijdende nalatenschap op en na 17 augustus 2015

Op 17 augustus 2015 wordt de Europese erfrechtverordening² van toepassing³: een belangrijke mijlpaal voor het Europees IPR.⁴ Deze verordening (hierna ErfrechtVo)⁵ beoogt een einde te maken aan het verschil in het IPR-erfrecht in de onderscheiden EU-lidstaten. Door de verschillende behandeling op nationaal niveau van een grensoverschrijdende nalatenschap – denk aan het klassieke voorbeeld van de Nederlandse erflater met een vakantiehuisje in Frankrijk – kunnen erfgenamen voor onaangename verrassingen komen te staan. Door de erflater getroffen en door hem als wenselijk beschouwde regelingen over zijn nalatenschap kunnen zonder effect blijken te zijn. De ErfrechtVo geeft op Europees niveau uniforme en rechtstreeks bindende regels, waarbij voor een ruim bereik is gekozen. Zo zijn regels op-

genomen voor bevoegdheid, toepasselijk recht, erkenning en tenuitvoerlegging van rechterlijke beslissingen en van authentieke akten en wordt een nieuw document – de Europese verklaring van erfrecht – geïntroduceerd waarmee de afwikkeling van een nalatenschap makkelijker zou moeten worden.

De ErfrechtVo zal in alle Europese lidstaten van toepassing zijn, met uitzondering van Denemarken⁶ en het Verenigd Koninkrijk en Ierland⁷. Dit betekent dat in deze lidstaten het nationale IPR-erfrecht blijft gelden⁸, met bijvoorbeeld in Engeland als gevolg dat in de regel Engels recht wordt toegepast.

In deze bijdrage worden de hoofdlijnen van de ErfrechtVo geschetst, met de nadruk op het toepasselijke recht (2). Vervolgens wordt aandacht besteed aan het overgangsrecht (3) en de (Nederlandse) uitvoeringswetgeving (4), waarna wordt afgesloten met een korte conclusie (5).

2. De hoofdlijnen van de ErfrechtVo

2.1 Structuur

Zoals gebruikelijk bij Europese verordeningen⁹ kent de ErfrechtVo geen toelichtend rapport. Daarom zijn de 83 overwegingen die zijn opgenomen aan het begin van de verordening (als geheel aangeduid als Considerans) zo van belang. Uit deze overwegingen zijn doel en strekking van de regels af te leiden, alsmede een zekere uitleg over de door de Brusselse wetgever gemaakte keuzes. Als voorbeeld noem ik een paar overwegingen. In overweging 7 wordt aangegeven dat belemmeringen voor het vrije verkeer van personen die thans moeilijkheden ondervinden om in een internationale erfrechtelijke casus hun rechten te doen gelden, weggenomen moeten worden. De achtergrond van deze opmerking is gelegen in de 'aanknopingsovermacht' van de eigen conflictregels van het forum. De regels van het Nederlands internationaal privaatrecht die in Nederland worden toegepast, zullen zich in beginsel feitelijk niet verder kunnen uitstrekken dan over het vermogen dat in Nederland is gelegen. Ten aanzien van het vermogen in bijvoorbeeld Frankrijk (vakantiehuisje) zal immers sprake zijn van 'aanknopingsovermacht' van de regels van het Franse internationaal privaatrecht. Een naar Nederlands internationaal privaatrecht geldige testamentaire voorziening kan dan wel eens geen gevolg hebben voor het in Frankrijk gelegen vakantiehuisje.

1 Lisette Frohn is juridisch adviseur IPR en buitenlands recht, Internationaal Juridisch Instituut te 's-Gravenhage en redacteur van FJR.

2 Verordening (EU) nr. 650/2012 van het Europees Parlement en de Raad van 4 juli 2012 betreffende de bevoegdheid, het toepasselijke recht, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen en de aanvaarding en de tenuitvoerlegging van authentieke akten op het gebied van de erfopvolging, alsmede betreffende de instelling van een Europese erfrechtverklaring (Pb EU 27 juli 2012, L. 201/107).

3 De ErfrechtVo trad in werking op 16 augustus 2012 maar de toepassing ervan was drie jaar uitgesteld, mede om de lidstaten de mogelijkheid te geven uitvoeringswetgeving tot stand te brengen. Alleen de artikelen 79, 80 en 81 zijn wel al op 16 augustus 2012 in werking getreden.

4 Zie voor Europees IPR bijvoorbeeld de studie voor het Europees Parlement 'A European Framework for private international law: current gaps and future perspectives,' (2012) te raadplegen op de site www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/201212/20121219ATT58300/20121219ATT58300EN. Pdf.

5 Over de ErfrechtVo is al veel gepubliceerd. Enkele Nederlandse publicaties zijn: P.A.M. Lokin, Grensoverschrijdende erfopvolging (diss. 2012; gerecenseerd door F.W.J.M. Schols, Van oud naar nieuw Internationaal Erfrecht, FJR 2014/33, p. 141-143); Asser/Vonken 10 II, p. 455-472; A.M.E. Giuliano, De Erfrechtverordening: één bevoegde autoriteit en één toepasselijk recht, FJR 2013/26, p. 68-75 en P. Vlas/F. Ibili, Ontwikkelingen: IPR- erfrecht, WPNR 6989 (2013), p. 759-771. Zie verder het WPNR-themanummer 'Nieuw IPR-Erfrecht: de Erfrechtverordening,' 7024 (2014). Zie voor een uitgebreid (internationaal) overzicht A. Dutta in Münchener Kommentar BGB Band 10 (2015) EUerbVo.

6 Overweging 83 van de Considerans.

7 Overweging 82 van de Considerans.

8 Dit betekent ook dat de Europese verklaring voor erfrecht in deze lidstaten geen effect zal hebben.

9 Anders dan bij de verdragen van de Haagse Conferentie voor IPR die altijd vergezeld zijn van een Toelichtend Rapport, waarin veel te vinden is over totstandkoming en strekking van de desbetreffende regeling.

In de overwegingen 23-25 wordt ingegaan op de betekenis van het begrip gewone verblijfplaats (vooral met betrekking tot die gevallen waarin het lastig is de gewone verblijfplaats te localiseren). In overweging 37 wordt toegelicht waarom voor het eenheidsstelsel is gekozen en in de overwegingen 38-40 wordt aandacht gegeven aan de rechtskeuze.

De ErfrechtVo bestaat uit zeven hoofdstukken. Hoofdstuk 1 (artikel 1-3) betreft het materiële toepassingsgebied en bevat enkele definities. Hoofdstuk II (artikel 4-19) ziet op de internationale bevoegdheid. De regels inzake het toepasselijke recht zijn opgenomen in Hoofdstuk III (artikel 20-38). Hoofdstuk IV (artikel 39-58) betreft de erkenning, uitvoerbaarheid en tenuitvoerlegging van beslissingen. Hoofdstuk V (artikel 59-61) regelt de aanvaarding en uitvoerbaarheid van authentieke akten en gerechtelijke schikkingen. De Europese verklaring van erfrecht wordt geregeld in Hoofdstuk VI (artikel 62-73) en in het laatste hoofdstuk, Hoofdstuk VII (artikel 74-84), zijn de algemene en slotbepalingen opgenomen. In de hierna volgende subparagrafen wordt ingegaan op een aantal hoofdpunten uit regels die de ErfrechtVo geeft.

2.2 Bevoegdheid

In het kader van de bevoegdheid is het van belang te benadrukken dat (ook) de bevoegdheidsregels van toepassing zijn op nalatenschappen opgevallen op of na 17 augustus 2015. Dat betekent dus dat wanneer een nalatenschap is opgevallen vóór 17 augustus 2015 en in het kader van die nalatenschap een zaak aanhangig wordt gemaakt op of na 17 augustus 2015, de oude bevoegdheidsregels zullen gelden. Het peilmoment is dus het moment van openvallen van de nalatenschap en niet het moment waarop het geding aanhangig wordt gemaakt. De belangrijkste regels van de ErfrechtVo inzake de bevoegdheid van de gerechten¹⁰ laten zich als volgt samenvatten.¹¹ Als hoofdregel geldt volgens artikel 4 dat bevoegd is de rechter van de lidstaat waar de erflater ten tijde van zijn overlijden zijn gewone verblijfplaats heeft.¹² Nu ook voor de objectieve verwijzingsregel de gewone verblijfplaats als aanknopingsfactor fungeert, is hier sprake van Gleichlauff (samenvallend) van bevoegde rechter en toepasselijk recht. Wanneer erflater zijn laatste gewone verblijfplaats in een niet-lidstaat (een derde staat) had, dan biedt artikel 10 een subsidiaire bevoegdheid ten behoeve van de rechter in een lidstaat waar zich goederen van de nalatenschap bevinden. De rechter van die lidstaat is dan bevoegd ten aanzien van de gehele nalatenschap wanneer de erflater de nationaliteit van die lidstaat heeft dan wel, wanneer de erflater die nationaliteit niet heeft, maar hij wel zijn gewone verblijfplaats minder dan vijf jaar voor zijn overlijden in dat land had (lid 1). Is er geen bevoegde rechter op grond van lid 1, dan is de rechter van de lidstaat waar zich goederen van de nalatenschap bevinden bevoegd,

maar alleen ten aanzien van die goederen (lid 2). In artikel 11 is het forum necessitatis (noodforum) opgenomen, voor het geval geen enkele rechter van een lidstaat bevoegd is op grond van de andere bevoegdheidsregels van de verordening. Bij wijze van uitzondering kan bevoegdheid worden aangenomen wanneer in een derde staat, waarmee de zaak nauw is verbonden, redelijkerwijs geen procedure aanhangig kan worden gemaakt of een procedure daar onmogelijk blijkt.¹³ Om bevoegdheid aan te kunnen nemen moet de zaak voldoende nauw verbonden zijn met de lidstaat waar de zaak wordt aangebracht. Verder noem ik artikel 13, waarin een bijzondere bevoegdheid is neergelegd betreffende de aanvaarding of verwerping van de nalatenschap. Artikel 13 biedt erfgenamen (legatarissen) die in een andere lidstaat wonen dan die waar de nalatenschap wordt behandeld, de (extra¹⁴) mogelijkheid om in de lidstaat waar zij hun gewone verblijfplaats hebben de verklaring inhoudende aanvaarding of verwerping af te leggen.

Verder bevat de ErfrechtVo in de artikelen 5-9 een aantal bevoegdheidsbepalingen die samenhangen met de door de erflater gemaakte rechtskeuze op de erfopvolging. Zo bepaalt artikel 5 dat, wanneer de erflater heeft gekozen voor het recht van een lidstaat, de betrokken partijen¹⁵ overeen kunnen komen dat de rechter van die lidstaat exclusief bevoegd is ten aanzien van elke aangelegenheid in het kader van de erfopvolging (forumkeuzeovereenkomst). Het is dus niet de erflater zelf die de bevoegde rechter aanwijst.

2.3 Toepasselijk recht

2.3.1 Algemeen

In de eerste plaats kan worden opgemerkt dat het toepasselijke recht, ongeacht of dit is vastgesteld met behulp van de objectieve verwijzingsregel of door middel van rechtskeuze, de gehele nalatenschap beheerst. Dit betekent dat zowel wanneer het gaat om het ab-intestaat-erfrecht als het testamentair erfrecht de verordening het toepasselijke recht bepaalt. Eveneens geldt dat er geen onderscheid wordt gemaakt naar de aard van de vermogensbestanddelen (roerend of onroerend). Met andere woorden, de verordening gaat uit van het eenheidsstelsel. Tot slot geldt het toepasselijke recht ook voor de onderwerpen die in het Nederlandse internationaal privaatrecht tot de afwikkeling behoren.¹⁶ De in de ErfrechtVo voorziene rechtskeuze ziet dus ook op de afwikkeling, waarop in het tot dusverre geldende Nederlandse internationaal privaatrecht de rechtskeuze niet is toegestaan.

Verder geldt dat de ErfrechtVo universeel werkt, in die zin dat het volgens de verordening toepasselijke recht wordt toegepast, ongeacht of dit het recht is van een lidstaat of van een derde staat (artikel 20). Daarbij dient wel artikel 34

10 Het begrip 'gerecht' wordt beschreven in artikel 3 lid 2; zie ook overweging 20 van de Considerans.

11 Zie meer uitgebreid F. Ibili, *WPNR* 7024 (2014) en J.G. Knot, *Procederen in erfrechtzaken onder vigeur van de Europese Erfrechtverordening*, *REP* 2014, p. 31-35.

12 Zie over het begrip 'gewone verblijfplaats' hierna in het onderdeel over het toepasselijke recht.

13 Zie overweging 31 van de Considerans.

14 Zij kunnen de verklaring ook afleggen voor de rechter die de nalatenschap behandelt.

15 Zie overweging 28 van de Considerans ter bepaling van de betrokken partijen in dit verband.

16 Het onderscheid dat het Nederlandse IPR tot dusverre maakt tussen erfopvolging en afwikkeling wordt niet in de verordening gemaakt.

in acht te worden genomen: is het recht van een derde staat toepasselijk, dan dient met het oog op de terugverwijzing, het IPR van die staat te worden toegepast.

Tot slot wordt in artikel 23 opgesomd welke onderwerpen onder het bereik van het toepasselijke recht vallen, waaronder de legitieme portie en de aansprakelijkheid voor de schulden van de nalatenschap.

2.3.2 Objectieve verwijzingsregel

Artikel 21 lid 1 bevat de hoofdregel: op de erfopvolging in haar geheel is van toepassing het recht van de staat waar de erflater op het moment van zijn overlijden zijn gewone verblijfplaats had.¹⁷

De regel kent (slechts) één aanknopingsfactor, met als peilmoment het moment van overlijden. Net als voor de rechtsmacht wordt voor het toepasselijke recht de laatste gewone verblijfplaats van de erflater als aanknopingsfactor gehanteerd. Deze keuze resulteert erin dat (meestal) de bevoegde rechter zijn eigen erfrecht kan toepassen (Gleichlauf). Er is dus niet gekozen voor de nationaliteit als aanknopingsfactor, hetgeen in overeenstemming is met de tendens om aan de gewone verblijfplaats als primaire aanknopingsfactor de voorkeur te geven boven de nationaliteit.¹⁸

De ErfrechtVo definieert het begrip 'gewone verblijfplaats' niet. In het IPR is de gewone verblijfplaats een autonoom begrip, welke niet wordt ingevuld aan de hand van nationale equivalente begrippen als woonplaats of *domicile*. Met de gewone verblijfplaats in het IPR wordt bedoeld op de maatschappelijke woonplaats, het land waarmee het sociale en maatschappelijke leven van betrokkene het meest verbonden is. Het begrip vraagt om een feitelijke interpretatie, waaraan inhoud wordt gegeven door feiten en omstandigheden van het concrete geval, zoals de duur en reden van het verblijf in een bepaalde staat, de bedoelingen rondom dit verblijf, het bezit van vermogen in die staat, woonruimte, taalvaardigheid, werk, vriendenkring, huisarts, verzoek tot naturalisatie.¹⁹ Het begrip gewone verblijfplaats wordt nader toegelicht in de overwegingen 23-25.

In overweging 23 wordt aangegeven dat gekeken moet worden naar "alle aspecten die het leven van de erflater in de jaren voor zijn overlijden en op het tijdstip van overlijden hebben gekenmerkt". Daarbij worden alle relevante feitelijke elementen meegewogen "in het bijzonder de duur en de regelmatigheid van de aanwezigheid van de erflater in de betrokken staat en de omstandigheden van en de redenen voor het verblijf". De gewone verblijfplaats die aldus wordt vastgesteld moet "duiden op een nauwe en duurzame band met de betrokken staat".

In de verordening geldt als uitgangspunt dat er altijd sprake is van een gewone verblijfplaats. In de praktijk zijn er echter situaties denkbaar waarin iemand geen duidelijke gewone verblijfplaats heeft. Bijvoorbeeld in gevallen waarin erflater in verschillende landen vermogen heeft, in deze landen afwisselend (langdurig) verblijft en met deze staten sociale en maatschappelijke banden heeft. In dit verband wordt in overweging 24 van de Considerans voor een tweetal complexe situaties een oplossing voorgesteld. Zo wordt voor de situatie waarin de erflater om professionele of economische redenen voor langere tijd in een andere staat is gaan wonen en werken, maar een nauwe en duurzame band met zijn land van oorsprong heeft behouden, de mogelijkheid gegeven dat, "afhankelijk van alle omstandigheden" wordt geoordeeld dat "erflater zijn gewone verblijfplaats nog in zijn land van oorsprong had, waar zich het centrum van zijn belangen voor zijn gezins- en sociaal leven bevond". Voor het geval waarin erflater afwisselend in verschillende staten heeft gewoond of steeds van de ene staat naar een andere staat is gegaan zonder zich ergens gedurende een langere periode te vestigen, wordt gesuggereerd dat wanneer "erflater onderdaan van een van deze staten was of in een van deze staten al zijn voornaamste goederen had", dan "zijn nationaliteit of de plaats waar deze goederen zich bevinden, bijzonder kunnen meewegen bij de algehele beoordeling van alle feitelijke omstandigheden".

De ErfrechtVo bevat in artikel 21 lid 2 een algemene exceptie-clausule. Hierin wordt bepaald dat in de situatie waarin de erflater een kennelijk nauwere band had met een andere staat dan de staat waar hij zijn laatste gewone verblijfplaats had, het recht van die andere staat van toepassing is. Overweging 25 bepaalt uitdrukkelijk dat de exceptie-clausule niet als subsidiaire regel mag worden toegepast wanneer de laatste gewone verblijfplaats van erflater moeilijk is vast te stellen. Met een beroep op de exceptie-clausule kan wanneer, alle omstandigheden in aanmerking genomen, blijkt dat erflater een kennelijk nauwere band had met een andere staat dan de staat van zijn gewone verblijfplaats, het recht van die andere staat op de erfopvolging worden toegepast. Door het gebruik van het woord "kennelijk" wordt aangegeven dat de nauwere band aantoonbaar moet zijn. Daarbij moet het voorts gaan om een "uitzonderlijke situatie".

2.3.3 Rechtskeuze

De rechtskeuze – niet nieuw voor Nederland, maar wel voor sommige andere lidstaten – is geregeld in artikel 22²⁰. Daarbij gaat het om een conflictenrechtelijke rechtskeuze, waarmee ook de dwingende bepalingen van het zonder de rechtskeuze toepasselijk geweest zijnde recht opzij worden gezet. Lid 1 bepaalt dat gekozen kan worden voor het recht van de staat waar de erflater de nationaliteit van heeft óf op het tijdstip van het uitbrengen van de rechtskeuze óf op het tijdstip van zijn overlijden. In geval van een meervou-

17 Zie E.N. Frohn, Art. 21 Erfrechtverordening: de objectieve verwijzingsregel nader belicht, *WPNR* 7024 (2014), p. 581-586; Mankowski, *Der gewöhnliche Aufenthalt des Erblassers unter Art. 21 Abs.1, EuErbVo, IPRax* 2015, nr. 1, p. 39-46.

18 Zie de toelichting op het voorstel voor deze verordening: COM (2009) 154. def. 2009/167 (COD).

19 Zie de Europese invulling in HvJ EG 23 april 1991, Jur. 1991, p. I-01943 en HvJ EG 15 september 1994, Jur. 1994, p. I-04295; ook: HvJ EG 12 juli 2001, Jur. 2001, p. I-05547.

20 E.N. Frohn, *De rechtskeuze in de Europese Erfrechtverordening: enige opmerkingen*, in: *IPR in de spiegel van Paul Vlas* (Vlas Bundel, Ibiili/Koppenol-Laforce/Zilinsky, red.) 2012, p. 65-76.

dige nationaliteit kan gekozen worden voor het recht van een nationaliteit op het moment van het uitbrengen van de keuze. De effectiviteitstoets wordt daarbij niet aangelegd. Lid 2 schrijft voor dat de rechtskeuze uitdrukkelijk moet worden gedaan in de vorm van een uiterste wilsbeschikking of duidelijk moet blijken uit de bewoordingen van die beschikking. Ingevolge lid 3 wordt de materiële geldigheid van de handeling waarbij de rechtskeuze wordt gedaan, beoordeeld naar het gekozen recht. Een rechtskeuze kan worden herroepen, waarvoor lid 4 aangeeft op welke (formele) wijze de herroeping van de keuze moet plaatsvinden.

Volgens de ErfrechtVo kan alleen worden gekozen voor het nationale recht van de erflater, waarmee deze rechtskeuze beperkter is dan die van artikel 5 Haags erfopvolgingsverdrag. Een keuze voor het recht van de gewone verblijfplaats van de erflater is niet toegestaan. Nu knoopt de objectieve verwijzingsregel al aan bij de gewone verblijfplaats, zij het met als peilmoment het moment van overlijden. Er zou dus nog ruimte zijn geweest voor de mogelijkheid het recht van de gewone verblijfplaats ten tijde van het uitbrengen van de keuze aan te wijzen. Hiervoor is evenwel in de verordening niet gekozen. De reden voor een beperkte keuze is gelegen in de wens de rechten van legitimarissen te beschermen. Voor veel lidstaten is immers de rechtskeuze in het erfrecht nieuw en met een beperkte rechtskeuze is tegemoetgekomen aan de wens rekening te houden met de belangen van bepaalde nagelaten betrekkingen van de erflater.

De impliciete rechtskeuze is voorzien in artikel 22 lid 2, waarin staat dat de rechtskeuze uitdrukkelijk wordt gedaan of “duidelijk blijkt uit de bewoordingen” van de wilsbeschikking waarin zij is neergelegd. In dit verband noemt overweging 39 het voorbeeld dat de erflater heeft verwezen naar bepaalde rechtsregels van zijn nationale recht.

2.3.4 Vorm uiterste wilsbeschikking

Artikel 27 bevat de regeling van de formele geldigheid van de schriftelijke uiterste wilsbeschikking (testament). De ruimhartige regeling, met vijf alternatieve aanknopingspunten, is erop gericht de formele geldigheid te begunstigen. De lidstaten die partij zijn bij het Haags verdrag testamentsvormen 1961, met eveneens een ruime erkenningsregeling, kunnen op de voet van artikel 75 lid 1 de erkenningsregeling van het verdrag toepassen in plaats van artikel 27.

2.4 Erkenning, uitvoerbaarheid en tenuitvoerlegging

2.4.1 Gerechtelijke beslissingen

Voor de regels inzake de erkenning, uitvoerbaarheid en tenuitvoerlegging van beslissingen geldt als uitgangspunt dat een in een lidstaat gegeven beslissing wordt erkend in de overige lidstaten zonder dat daartoe een procedure is vereist (artikel 39) en zonder toetsing van de inhoud van de beslissing (artikel 41). Om de beslissing te kunnen effectueren moet zij uitvoerbaar worden verklaard in de lidstaat van tenuitvoerlegging (artikel 43). Daarvoor geldt een exequaturprocedure, geregeld in de artikelen 45-58. Een beslissing kan uitvoerbaar worden verklaard zonder dat in de daartoe voorgeschreven procedure de partij tegen wie tenuitvoer-

legging wordt gevraagd, in eerste instantie wordt gehoord. Deze partij kan tegen de beslissing inzake de uitvoerbaarheid een rechtsmiddel aanwenden en daarbij een beroep doen op de weigeringsgronden van artikel 40.

2.4.2 Authentieke akten en gerechtelijke schikkingen

Artikel 59 bevat de *aanvaarding* van authentieke akten, waaronder wordt verstaan dat een in een lidstaat verleden authentieke akte dezelfde bewijskracht heeft als in de staat van herkomst, op voorwaarde dat zulks niet in strijd is met de openbare orde van de staat van aanvaarding. De staat van herkomst bepaalt welke bewijskracht aan de authentieke akte toekomt. Lid 2 bevat een bepaling voor het geval de echtheid van de akte in twijfel wordt getrokken: geprocedeerd dient te worden bij de rechter van de lidstaat waar de akte is opgesteld.

Authentieke akten en gerechtelijke schikkingen²¹ kunnen uitvoerbaar worden verklaard volgens dezelfde procedure als voorgeschreven voor beslissingen.

2.5 Europese verklaring van erfrecht

De ErfrechtVo introduceert de Europese verklaring van erfrecht (hierna: EuVvE), een instrument waarmee wordt beoogd in de Unie een “snelle, soepele en efficiënte behandeling” van een grensoverschrijdende nalatenschap te verwezenlijken. Dit instrument treedt niet in de plaats van, maar komt naast de in een lidstaat bestaande, documenten met een gelijksoortige strekking.²² Het is dus een optioneel instrument: de Nederlandse notariële verklaring van erfrecht blijft bestaan, ook voor internationale nalatenschappen. De werking zal afhangen van de erkenning ervan. De ErfrechtVo biedt een modelformulier om de EUVvE aan te vragen evenals een modelformulier voor de verklaring zelf. De verordening geeft aan wie de verklaring kan aanvragen. Welke autoriteit de verklaring afgeeft wordt bepaald door de lidstaten. Voor Nederland is dat de notaris. Artikel 69 somt op welke gegevens in de EUVvE moeten worden opgenomen. Zo moeten bijvoorbeeld gegevens betreffende de erflater, de rechthebbenden, het toepasselijke recht, het al dan niet bestaan van een testament, worden vermeld. De EUVvE moet in alle lidstaten dezelfde gevolgen hebben, zonder dat daartoe een procedure is vereist. Evenmin is legalisatie vereist. De EUVvE is geen zelfstandige executorialie titel, maar heeft wel bewijskracht.²³ Wie te goeder trouw op de verklaring afgaat, wordt tegenover eventuele onjuistheden beschermd.

3. Overgangsrecht

Artikel 83 van de ErfrechtVo bepaalt in lid 1 dat de verordening van toepassing is op de erfopvolging van personen die overlijden op of na 17 augustus 2015. Uit deze regel vloeit voort dat ten aanzien van nalatenschappen die zijn opengevallen vóór 17 augustus 2015 de verordening niet geldt.

21 De 'gerechtelijke' schikking wordt gedefinieerd in artikel 3 lid 1 sub h.

22 Overweging 67 van de Considerans.

23 Overweging 71 van de Considerans.

Het destijds geldende IPR blijft voor deze nalatenschappen van toepassing. Voor Nederland geldt dan dat ten aanzien van nalatenschappen die zijn opgevalen tussen 1 oktober 1996 en 17 augustus 2015 het Haags erfopvolgingsverdrag van toepassing blijft.²⁴

Het tweede lid van artikel 83 betreft de rechtskeuze. In dit artikellid wordt bepaald dat een rechtskeuze uitgebracht vóór 17 augustus 2015 – vrij gebruikelijk in de Nederlandse notariële praktijk – geldig is indien: i) deze keuze voldoet aan de door de verordening gestelde voorwaarden aan de rechtskeuze (die te vinden zijn in artikel 22); of ii) geldig is volgens het ten tijde van het uitbrengen van de keuze geldende IPR in de staat waar de erflater zijn gewone verblijfplaats had of in een van de staten waarvan hij de nationaliteit had. Er zijn met andere woorden dus twee mogelijkheden voor de ‘oude’ rechtskeuze om onder de ErfrechtVo overeind te blijven. In de eerste plaats kan worden getoetst aan artikel 22 ErfrechtVo. Deze regel begunstigt de rechtskeuze die op het moment waarop zij werd gemaakt naar het destijds geldende IPR niet geldig was, maar onder de toepassing van de ErfrechtVo wel mogelijk is.²⁵ In de tweede plaats kan worden gekeken naar het oude IPR. Toegespitst op de Nederlandse praktijk betekent dit dat een rechtskeuze gemaakt met inachtneming van artikel 5 Haags erfopvolgingsverdrag geldig blijft. Een rechtskeuze voor het recht van de gewone verblijfplaats van erflater ten tijde van het uitbrengen van de keuze (toegestaan volgens artikel 5 Haags erfopvolgingsverdrag) blijft na 17 augustus 2015 geldig (ofschoon artikel 22 ErfrechtVo niet in deze mogelijkheid voorziet).

Een regeling van gelijke strekking met betrekking tot een vóór 17 augustus 2015 gemaakte uiterste wilsbeschikking (testament, gemeenschappelijk testament, erfovereenkomst)²⁶ is opgenomen in het derde lid van artikel 83.

Artikel 83 lid 4 geeft tot slot aan dat indien een uiterste wilsbeschikking is opgesteld “vóór”²⁷ 17 augustus 2015, in overeenstemming met het recht dat de erflater had kunnen kiezen volgens de verordening, dát recht geldt als het op de erfopvolging toepasselijke recht. Wordt hier de veronderstelde rechtskeuze²⁸ geïntroduceerd? Dat lijkt er wel op.²⁹ Het voert te ver om in het kader van deze bijdrage hierop nader in te gaan, maar de bedoeling is een zekere bescherming te bieden voor het geval de regeling volgens het oude recht niet geldt, maar volgens het nieuwe toepasselijke recht wel.

4. Uitvoeringswet

De ErfrechtVo vraagt om nadere uitvoering op nationaal niveau, onder meer in het kader van de bevoegdheidsregeling, de regeling tot het verlot tot erkenning en tenuitvoerlegging van gerechtelijke beslissingen, authentieke akten en gerechtelijke schikkingen, en de instelling van de Europese verklaring van erfrecht. Daarnaast is Boek 10 BW aangepast, alsmede Boek 4 BW, de Wet op het notarisambt en de Kadasterwet. Daartoe is tot stand gebracht de Uitvoeringswet verordening erfrecht³⁰, welke in werking treedt op 17 augustus 2015. De aanpassing in Boek 10 BW betreft in het bijzonder artikel 10:145 BW, waarin niet meer naar het Haags erfopvolgingsverdrag³¹ wordt verwezen, maar naar de ErfrechtVo.

5. Conclusie

Het belang van de ErfrechtVo laat zich in een aantal aspecten zien: de keuze voor de gewone verblijfplaats als primaire aanknopingsfactor, de beoogde samenvatting van internationale bevoegdheid en toepasselijk recht, de keuze voor het eenheidsstelsel, het faciliteren van de partijautonomie, en binnen de EU de erkenning van rechterlijke beslissingen, de aanvaarding en uitvoerbaarheid van authentieke akten alsmede de introductie van de Europese verklaring van erfrecht. Met de verordening wordt binnen de EU een vereenvoudiging aangebracht op het gebied van het internationale erfrecht. Voor de Nederlandse praktijk, met name waar het gaat om de estate planning, is van belang te weten dat de ErfrechtVo erin voorziet dat erfopvolging en afwikkeling door hetzelfde recht worden beheerst. De nieuwe regelgeving maakt verder de afwikkeling van een grensoverschrijdende nalatenschap eenvoudiger. De praktijk zal met de ErfrechtVo zeker goed uit de voeten kunnen. Natuurlijk blijven er hier en daar wat vraagpunten over, zoals die naar de betekenis van de stilzwijgende rechtskeuze van artikel 22 lid 2 of die naar de invulling van het begrip gewone verblijfplaats in een concreet geval, mede gezien vanuit het uitgangspunt dat het niet mogelijk is dat iemand geen gewone verblijfplaats heeft. Voor de IPR-liefhebber alleen maar een uitdaging!

24 Zie artikel 10:152 BW.

25 Dit kan van belang zijn wanneer het gaat om nationaal IPR waarin de rechtskeuze in het erfrecht eerder niet was toegestaan.

26 Artikel 3 lid 1 aanhef sub d ErfrechtVo.

27 In de Nederlandse vertaling van de verordening ontbreekt het woord “voor”, maar gezien de andere vertalingen moet het woord “voor” hier gelezen worden.

28 De veronderstelde (of hypothetische) rechtskeuze is niet dezelfde als de stilzwijgende of rechtskeuze van artikel 22 lid 2, waarbij de wil van de erflater om een bepaald rechtstelsel van toepassing te doen zijn duidelijk blijkt uit bewoordingen van de uiterste wilsbeschikking.

29 Zie ook A.Bonomi/P. Wautelet, *Le droit européen des successions*. Comen-taire du Règlement n. 650/2012 du 4 juillet 2012 (2013), aant. 31 op artikel 83 (Wautelet), p. 868.

30 Wet van 5 november 2014 tot uitvoering van de Verordening (EU) nr. 650/2012 van het Europees Parlement en de Raad van 4 juli 2012 betreffende de bevoegdheid, het toepasselijke recht, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen en de aanvaarding en de tenuitvoerlegging van authentieke akten op het gebied van erfopvolging, alsmede de instelling van een Europese erfrechtverklaring (*PbEU* 2012, L 201) (Uitvoeringswet Europese erfrechtverordening) *Stb.* 2014, nr. 430. Zie over de uitvoeringswet J.G. Knot, *Uitvoering van de Europese Erfrechtverordening in Nederland: wijziging van Boek 10 BW en inpassing van de Europese erfrechtverklaring*, *TE* april 2014, p. 36-42.

31 Inmiddels is het Haags erfopvolgingsverdrag door Nederland opgezegd: Wet van 19 november 2014 tot goedkeuring van het voornemen tot opzegging van het op 1 augustus 1989 te 's-Gravenhage tot stand gekomen Verdrag inzake het recht dat van toepassing is op erfopvolging (*Stb.* 2014, nr. 468).